

Публічне управління в умовах інтелектуальної економіки

Іванюк О.В.

кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного управління
Житомирського національного агроекологічного університету

Плотнікова М.Ф.

кандидат економічних наук, доцент кафедри інноваційного підприємництва
та інвестиційної діяльності
Житомирського національного агроекологічного університету

Ходаківський Є.І.

доктор економічних наук, професор кафедри економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного управління
Житомирського національного агроекологічного університету

Розглянуто аспекти формування засад публічного управління в умовах глобалізації. Висвітлено зв'язок публічного управління та інтелектуальної економіки. Розкрито сутність ноосферної економіки та освіти як базису формування суспільної свідомості. Запропоновано гештальтний підхід як механізм системно-синергетичного розвитку економіки. Дана характеристика родових поселень як практичного витoku системи публічного управління на сільських територіях.

Ключові слова: публічне управління, інтелектуальна економіка, ноосферна економіка, ноосферна освіта, родові поселення.

Ivanyuk O.V., Plotnikova M.F., Khodakivsky Y.I. ПУБЛИЧНОЕ УПРАВЛЕНИЕ В УСЛОВИЯХ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

Рассмотрены аспекты формирования основ публичного управления в условиях глобализации. Освещены связь публичного управления и интеллектуальной экономики. Раскрыта сущность ноосферной экономики и образования как базиса формирования общественного сознания. Предложен гештальтный подход как механизм системно-синергетического развития экономики. Дана характеристика родовых поселений как практического истока системы публичного управления на сельских территориях.

Ключевые слова: публичное управление, интеллектуальная экономика, ноосферная экономика, ноосферное образование, родовые поселения.

Ivanyuk O.V., Plotnikova, M.F., Khodakivsky Y.I. PUBLIC MANAGEMENT IN THE KNOWLEDGE-BASED ECONOMY

The article presents aspects of the foundations of public administration in the context of globalization. It also covers the relationship of public management and knowledge-based economy. The authors reveal the essence of the noospheric economy and education as the basis of social consciousness formation. The paper illustrates the Gestalt approach as a synergetic development mechanism of the economy. The article characterizes a family settlement as a practical source of the system of public management in rural areas.

Keywords: public administration, Intellectual Economics, Economics of the noosphere, noospheric education, tribal settlement.

Постановка проблеми. В останнє десятиріччя спостерігається активізація інноваційної діяльності в європейських країнах. Про це свідчить постійне зростання витрат на покращення системи освіти і науки, НДДКР, посилене стимулювання інноваційної діяльності і формування інноваційного середовища, підвищення рівня знань і охорони інтелектуальної власності. Це свідчить про перехід до нової економічної парадигми, що ґрунтується на знаннях – економіки знань або інтелекту-

альної економіки. Перехід до інтелектуальної економіки супроводжується зростанням попиту на людський капітал як в сфері виробництва, так і сфері управління, що пов'язано зі зростанням складності управління державними і публічними організаціями, через зміну напрямів концентрації уваги, необхідність створення нових методів управління, попиту на системи електронного урядування та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями питань управління про-

цесом розвитку інтелектуальної економіки займаються О. Босак [1], К. Вацьковські [2], А. Волков [3], Л. Гордієнко [1], Л. Корнійчук [4], А. Мельник [5], Г. Мерніков [6], Є. Ходаківський [8–12], Н. Булейн (N. Bullain) [13] та інші. Разом з тим, цілий ряд актуальних проблем, пов'язаних з особливостями формування й функціонування системи державного управління в інтелектуальній економіці підлягає детальному розгляду й аналізу.

Формулювання цілей статті. Мета даного дослідження полягає в обґрунтуванні необхідності зміни концепції державного управління при переході до інтелектуальної економіки.

Виклад основного матеріалу. Формування інтелектуальної економіки призводить до зміни цілей, пріоритетів і цінностей суспільного розвитку та всієї структури національної економіки. Основний акцент переноситься на розвиток і ефективне використання людського потенціалу, визначення його системи цінностей і дієвої структури мотивації та впровадження у всіх сферах економічної і управлінської діяльності новітніх інформаційних і комунікаційних технологій.

Перехідний етап розвитку сучасного українського суспільства зумовлює необхідність у зміні самої системи управління державним сектором та у професіоналах з високим рівнем компетентності у будь-якій сфері життєдіяльності, особливо в галузі управління державними і публічними організаціями. Зміна системи управління передбачає зростання значення інформаційних і комунікаційних технологій при плануванні, прогнозуванні, розвитку, контролю управлінського процесу; цільового використання досягнень науки і техніки для потреб практичної діяльності.

Дотримання імперативу цінності людини є важливим не тільки для організації ефективної роботи державних органів влади і налагодження взаємодії органів влади з громадськістю, а врахування важливості отримання оберненого зв'язку. Перехід до концепції публічного управління передбачає не тільки зміну законодавства і заміну відповідних понять, але й зміну загальної системи управління державними і публічними організаціями. Термін «публічне управління» (англ. *public management*) вперше використав англійський державний службовець Десмонд Кілінг у 1972 р. – «публічне управління – це пошук у найкращий спосіб використання ресурсів задля досягнення пріоритетних цілей державної політики» [1, с. 15]. Поява нової форми управління у публічній

сфері була спричинена потребою модернізувати організаційні структури і процедури, які вони використовують, для того, щоб усі інституції публічної сфери працювали краще. Публічне управління стосується ефективного функціонування всієї системи політичних інституцій. Програма розвитку ООН послуговується визначенням, запропонованим американським ученим Джейм М. Шавріцом: «Публічне управління – це галузь практики та теорії, яка є ключовою для публічного адміністрування та зосереджена на внутрішній діяльності державних установ, зокрема на вирішенні таких управлінських питань, як контроль, керівництво, планування, організаційне забезпечення, забезпечення інформаційними технологіями, управління персоналом, та оцінка ефективності» [14].

У концепції публічного управління на перший план виходить ефективність діяльності цих організацій, що зумовлює подібність стилів і методів їх управління до керівництва приватними структурами. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується інтелектуалізацією усіх сфер життєдіяльності людей, зокрема й економіки. Це вимагає від управлінців нового бачення сутності, закономірностей і принципів взаємовідносин між людьми в процесі вирішення проблем сьогодення та побудови нової ефективної системи управління державними і публічними організаціями. В першу чергу, це зумовлюється тим, що на відміну від інших засобів виробництва, знання є публічним благом (рис. 1).

Зміст інтелектуальної економіки – підвищена увага до знань, якими володіє суспільство та потенціалу їх розвитку. Зміст же управління у публічному секторі – пошук найкращих способів використання всіх ресурсів, в тому числі і інтелектуальних, для досягнення пріоритетних цілей держави. Відповідно, роль менеджерів у публічному секторі полягає у тому, щоб «заохочувати працівників, а також представників широкої громадськості та окремих організацій, працювати разом для досягнення результатів, на які вони, можливо, мають незначний безпосередній вплив, зважаючи на децентралізацію влади» [15].

Необхідність активізації діяльності адміністративно-територіальних утворень на всіх рівнях вимагає більш повного розкриття соціально-екологічних, галузевих-технологічних та територіально-економічних особливостей їх розвитку. Динамічний характер формування відносин суспільного сектору в умовах децентралізації управління визначає потребу визна-

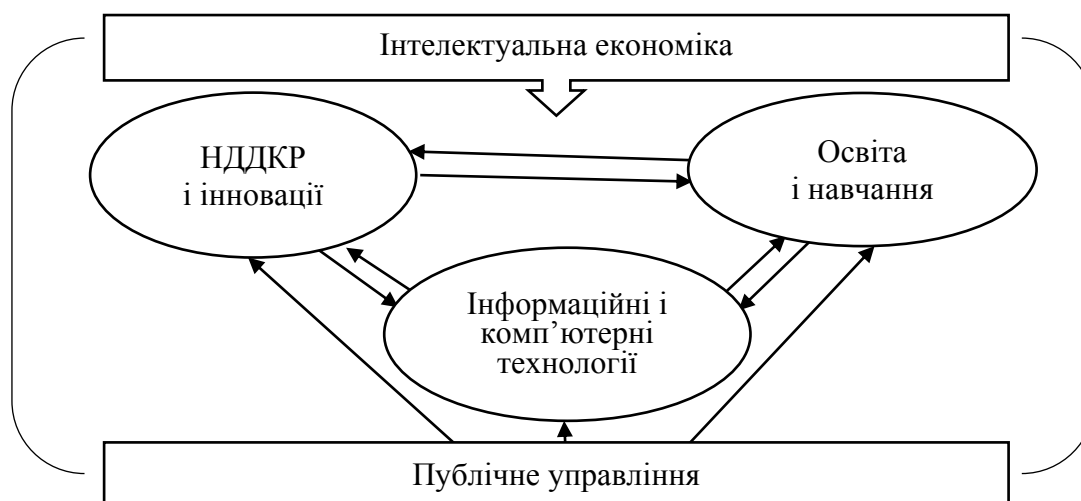

Рис. 1. Взаємозв'язок публічного управління розвитку інтелектуальної економіки

чення принципово нових підходів до освіти та виховання. Це, в першу чергу, інклюзивна освіта. Позитивна спрямованість людської цивілізації до свого удосконалення та розвитку визначення його Провидінням.

Акмеологічним авангардом і продуктом цих процесів є Думка, Мислення, гуманістичний розум. Ноосферне мислення – еволюційно новий спосіб самоідентифікації, самоврядування і самовідновлення людини з опорою на розуміння генетичної єдності Світу [16]. Він означає свідомий вибір людини на користь збереження природи, любові й причетності до неї. Еволюційним завданням ноосферного мислення є оволодіння людством Загальними Законами Світу, Загальними Законами людського суспільства і похідними від них іншими системами законів.

Наш час – період переходу людства в епоху єднання індивідуального та колективного інтелекту і духовності – усе частіше йменують епохою одухотвореного розуму, епохою ноосфери. Закономірність входження планети Земля в епоху ноосфери показав видатний український вчений зі світовим ім'ям В.І. Вернадський [17]. Ноосферне мислення, що являє собою нову форму мислення для нашого часу, є передоднем вищої форми людського мислення – космічного мислення. Космічне мислення відрізняється абсолютною вірою у Творця і його Загальні Закони Світу, що дозволить людині знайти нові можливості саморегуляції, творчої, планетарної діяльності [9; 11; 16].

Світогляд генетичної єдності Світу є ядром ноосферної освіти, його філософською, науковою базою, яка покладена в основу його

гносеології, методології, психології [9; 11; 16]. Світогляд генетичної єдності Світу відповідає базовим принципам природовідповідності, системності, науковості, синергічності, а також основним філософським принципам: передування, тому що інтегрує попередні теорії, гіпотези, наукові, релігійні, культурні досягнення людства; необхідності, тому що відповідає на абсолютно необхідні для світогляду людини питання про походження і творення Світу; достатності, тому що, відповідаючи на корінні питання світобудови, дозволяє відповісти на будь-які питання, що впливають із життя; керованості, тому що розкриває алгоритм, пропорції та рух освіти, що дозволяє Світу і його системам працювати на принципах самоврядування, самотворення, самоорганізації; еволюційної мінливості, тому що показує механізми, причини, закони еволюційної мінливості; системності, тому що представляє елементи Світу, їх єдині зв'язки, композиції і мету творення та функціонування системи «Світ», системи «людина»; єдності і нескінченності як еволюційний вектор розвитку Світу.

Імплементация законів освіти має бути перетворене в систему нових методологічних і професійних установок кожного члена суспільства України. Інтегрованість законів психіки людини в освіту і встановлена за їх допомогою конгруенція педагогічного процесу Загальним Законам Світу дозволили назвати ноосферну освіту психопедагогікою. Мета ноосферної психопедагогіки – оволодіння новими структурами (контурями) головного мозку більшістю населення (спочатку нейросоматичними – від гр. *neuron* – нерв і

sōmatos – тіло), тобто усвідомлене керування процесами гармонійного розвитку фізичного і психологічного здоров'я, новими методами роботи з інформацією, новими способами одержання інформації (біозворотній зв'язок), якісно новим підходом до використання інформації, новими технологічними, методологічними, методичними можливостями [9; 11; 16; 18].

В ноосферній концепції система «людина» розглядається цілісно. При такому підході поняття «здоров'я» виходить далеко за рамки питань медицини. Здоров'я – це гармонійне функціонування всіх рівнів біосфери особистості, що дозволяє їй успішно адаптуватися до навколишнього середовища і, творчо реалізуючи своє призначення згідно із Загальними Законами людського суспільства, еволюціонувати конгруентно Загальним Законами Світу. Вивчення законів функціонування багаторівневої системи «людина» дозволяє побачити сильні і слабкі ланки всієї системи в цілому, тому що життєдіяльність усіх рівнів нашої біосфери схожа на сполучені посудини – збій на морально-духовному плані може привести до серйозних фізичних захворювань, так само як і нестача життєвих сил, обумовлена відсутністю здорового способу життя, може призупинити наші більш високі можливості. Природовідповідна робота вібрацій клітин, органів, систем і всього організму в цілому дозволяє вправно працювати людському мозку. Властивий від природи кожній людині детектор власної істини й неправди (уміння відчувати потрібну інформацію) є базою для більш складної системи: генетично детермінованого способу пізнання людиною себе самої і Світу.

Реальність багатогранна, але у більшості своїй передбачувана. Вона складається з реальностей кожного учасника, відносин між ними, реальностей підсистем тощо. Гештальт є об'єднуючим фактором реальності. Завдяки гештальттехнологіям створюється така організація людей у взаємній співпраці, яка дозволяє досягти успіхів в діяльності підприємства при мінімальному керованому впливі на співробітників. Особливо це важливо в процесах децентралізації та застосування нових форм територіальних громад, в яких нові парадигмальні само організаційні форми мають непересічне значення. Прикладом вдалого використання гештальттехнологій може стати ідея підприємства, як єдиної родини. Такий образ підприємства, або гештальт, використовується в Японії. Кожен працівник асоціює себе

з членом великої родини, керівника з «батьком», колег – з «ріднею». Такий гештальт формує «дух підприємства», працівники не сприймається як окремі елементи системи управління, а виступають як «родина», як щось єдине, ціле. В той самий час, в кожному працівнику відображене підприємство, а відображення структури цілого в її елементі і є рефлексією (термін рефлексія з латині означає «відображення»). Метод гештальта допомагає створити цілісну команду, без опори на кожного працівника окремо [9; 11; 18].

Реальність багатогранна, але у більшості своїй передбачувана. Вона складається з реальностей кожного учасника, відносин між ними, реальностей підсистем тощо. Наприклад, продавці вважають спеціальне обслуговування клієнта капіталовкладенням, що приносить дохід, бухгалтери – вважають – це лише з додатковою статтею витрат, збільшується вартість товару, а інженери можуть вважати це зайвим і навіть шкідливим. Гештальт є об'єднуючим фактором реальності. Завдяки гештальттехнологіям створюється така організація людей у взаємній співпраці, яка дозволяє досягти успіхів в діяльності підприємства при мінімальному керованому впливі на співробітників. Особливо це важливо в процесах децентралізації та застосування нових форм територіальних громад, в яких нові парадигмальні само організаційні форми мають непересічне значення.

Найбільш життєздатними в довгостроковій перспективі виявляються структури, що формують системні взаємозв'язки з іншими напрямками діяльності (зокрема, екологічні проекти активізують появу дрібнотоварних виробництв, що будуть стимулювати економічне зростання тощо), іншими словами в межах територіального утворення з'являється система соціальних зв'язків, що об'єднує людей за різними напрямками та різним способом. Це дозволяє концентрувати зусилля, формуючи системні знання та створювати ефект мультиплікатора внаслідок об'єднання зусиль та розуміння наслідків впливу окремих напрямів один на один та на систему в цілому (синтелектичне бачення) [7; 9; 18–19].

За нашими дослідженнями формуванню оптимістичних програм поведінки людини сприятиме системносинергетичний підхід, зокрема, поєднання економічного світогляду та духовного, що знаходить своє креативне відображення у формі етнотуристичного, екологічного, соціального, пермакультурного та інших підходів до управління розвитком

особистості та суспільства. Так, реальним механізмом відродження сільських територій є практика публічного управління, яка базується на діяльності громадської організації, зареєстрованої в територіальній громаді і діючій на її території, реалізуючи ідею «Родова садиба». Розвиток родових поселень поширений у 100 населених пунктах України, що об'єднані на єдиній світоглядній основі – гармонії Людини та Природи [10; 20–23]. Скоординована діяльність органів влади та управління як на державному, так і на місцевому рівні через інструменти державно-приватного партнерства посилює результативність такої діяльності.

Особливе становище родової землі зумовлене її розумінням як цілісної частини держави, що є надбанням родини, спроможної створити базис її матеріального та духовного зростання як для сьогоденних, так і майбутніх поколінь, що підвищує довіру до керівництва країни та впевненість у майбутньому, сприяє об'єднанню народу. На зміну людині-споживачу виникає Людина-Творець, відповідальний за свою родину, Рід, процвітання своєї Батьківщини. Освоєння спустошених сіл та хуторів й творення на їх основі квітучих садів, територій, які забезпечують себе екологічно

чистим продовольством в сприятливих природних умовах, будуючи власний дім на своїй землі, яку можна залишити нащадкам поряд з досконалим середовищем існування.

Висновки з цього дослідження. Діяльність уряду і неприбуткових організацій стає подібною до діяльності установ приватного сектора. На перше місце виходить ефективність та порядок її досягнення. Ефективність стає однією з головних характеристик результативної діяльності як підприємств, так і публічних організацій і державних установ. Ефективність діяльності підприємств – це не тільки отримання економічного прибутку, але і вплив його діяльності на соціальну життєздатність регіону, його екологічні та інші проблеми, що і визначає спільний вектор діяльності підприємств з державним і публічним сектором. Публічне управління в інтелектуальній економіці – це створення та надання якісних послуг та забезпечення ефективної діяльності державних установ через використання інтелектуального капіталу та сучасних систем менеджменту. Перехід до інтелектуальної економіки неможливий без використання концепції публічного управління на всіх рівнях державного управління.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Босак О. З. Публічне управління як нова модель управління у державному секторі / О. З. Босак // Державне управління: теорія та практика. – 2010. – № 2. – С. 114–122.
2. Вацьковські К. С. Проекти публічно-приватно партнерства Польщі 2014 – 2020, що підтримуються фондами ЄС / К. С. Вацьковські, Л. Ю. Гордієнко // Публічне управління XXI століття: від соціального діалогу до суспільного консенсусу : зб. тез до XIV Міжнар. наук. конгресу. – Х.: Вид-во ХарPI НАДУ «Magіstr», 2014. – 332 с.
3. Волков А. М. Публічне управління недропользованием в России (современный период) / А. М. Волков // Правовая инициатива. – 2013. – № 7. – С. 15.
4. Корнійчук Л. Економічне зростання і сталий розвиток / Л. Корнійчук // Економіка України. – 2008. – № 4. – С. 15–17.
5. Мельник А.Ф. Публічний сектор і державна політика в демократичному суспільстві: [монографія] / А.Ф. Мельник, О.В. Длугопольський. – Тернопіль: Екон. думка, 2008. – 240 с.
6. Мерніков Г.І. Україна в постіндустріальному світі. Реалії та перспективи : [монографія] / Г.І. Мерніков, А.І. Шевцов; Нац. інститут стратег. дослідж. – Д., 2007. – 168 с.
7. Синергетика: методологія ефектів: монографія / І. Є Януль, Ю. Ю. Мороз, О. В. Іванюк [та ін.]; наук. ред. Є.І. Ходаківський, Т. О. Зінчук, І. Г. Грабар. – Житомир: ЖНАЕУ, 2012. – 624 с.
8. Ходаківський Є.І. Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти [текст] навч. посіб. / Є. І. Ходаківський, В. П. Якобчук, І. Л. Литвинчук. – К.: ЦУЛ, 2014. – 276 с.
9. Ходаківський Є. І. Психологія управління: підручн. 5-те вид. перероб. та доп. [текст] Підручник. / Є. І. Ходаківський, Ю. В. Богоявленська, Т. П. Грабар. – К.: ЦУЛ, 2016. – 492 с.
10. Ходаківський Є.І. Формування системи розвитку сільських територій на засадах підприємництва, саморегулювання та державного управління / Є. І. Ходаківський, Т. М. Ратошнюк, Л. Л. Капітула, М. Ф. Плотнікова // Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка. – 2016. – № 25. – С. 158–170.
11. Гешталти соціально-економічних систем / за ред. проф. Є.І. Ходаківський. – Житомир: Вид-во «Рута», 2016. – 226 с.

12. Якобчук В. П. Роль публічного управління у формуванні нової моделі державного регулювання економіки [Електронний ресурс] / В. П. Якобчук, Є. І. Ходаківський, І. Л. Литвинчук // Ефективна економіка: електрон. журн. – 2017. – № 1. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=53> 75.
13. Bullain, N. Comparative Analysis of European Policies and Practices of NGO-Government Cooperation / N. Bullain, R. A. Toftisova, // The International Journal of Not-for-Profit Law (IJNL). 2005. – Vol. 7, Issue 4, September 2005.
14. Keeling D. Management in Government / D. Keeling (1972), London: Allen & Unwin.
15. Глосарій Програми розвитку ООН. – Режим доступу: <http://www.unpan.org/Directories/UNPublicAdministrationGlossary/>
16. Курмишев Г.В. Ноосферна освіта: науково-методологічні основи і вітчизняна практика: [метод. посіб.] / Г. В. Курмишев, Н. В. Маслова, М. С. Гончаренко, Т. В. Олійник, В.М. Тур. – Житомир: Рута, 2017. – 148 с.
17. Вернадський В.І. Біосфера та ноосфера / В.І. Вернадський. – М.: Айрис-прес, 2004. – 576 с.
18. Мосиенко О.В. Рефлексивный подход к управлению персоналом как основа самоорганизации / О. В. Мосиенко // Международный научный журнал «Прогресс». – 2015. – № 5–6. – С. 73–77.
19. Грабар І. Г. Синергетика економічних систем: [навч. посіб.] / І. Г. Грабар, Є. І. Ходаківський, О. В. Вознюк, Л. Ю. Возна та ін. – Житомир: Рута. – 2003. – 244 с.
20. The modern social and economic policy of Ukraine: problems of providing for and enhancing of adequate living standards and quality of life / Yu. Bogoyavlenska, M. Plotnikova, E. Khodakivsky // Management theory and studies for rural business and infrastructure development. – 2010. – № 21 (2). – P. 18–26.
21. Плотникова М.Ф. Направления многофункционального развития сельских территорий / М.Ф. Плотникова // Международный научный журнал «Прогресс». – 2013. – № 1–2. – С. 44–48.
22. Родова садиба: економіка, технології, комунікації, екологія: [навч. посіб.] / М. Я. Васильєв, І. Г. Грабар, С. В. Молодецька, М. Ф. Плотникова. – Житомир: Рута, 2017. – 272 с.
23. Васильєв М.Л. Перспективи розвитку сільських територій та Концепція «Родової садиби»: соціально-екологічний аспект / М.Л. Васильєв, М.Ф. Плотникова // Вісник ЖНАЕУ. – 2014. – № 2, Т. 4, ч. II. – С. 412–423.

REFERENCES:

1. Bosak O. Z. (2010) Publichne upravlinnja jak nova modelj upravlinnja u derzhavnomu sektori [Public management as a new management model in the public sector]. Derzhavne upravlinnja: teoriya ta praktyka, Vol. 2. – pp. 114–122.
2. Vacjkovsjki K. S., Ghordijenko L. Ju. (2014) Proekty publichno-privatno partnerstva Poljskhi 2014–2020, shho pidtrymujutjsja fondamy JeS [The projects of public-private partnership Poland 2014 – 2020 supported by EU funds]. Publichne upravlinnja KhKhl stolittja: vid socialjnogho dialoghu do suspiljnogho konsensusu : zb. tez do XIV Mizhnar. nauk. Kongresu [Public administration in XXI century: from social dialogue to social consensus : abstracts of XIV International scientific Congress]. – Kharkiv: Vyd-vo KharRI NADU “Maghistr”, pp. – 30–32.
3. Volkov A. M. (2013) Publychnoe upravlenye nedropoljzovanyem v Rossyy (sovremennyj peryod) [Public resource management in Russia (contemporary period)]. Pravovaja unyucyatyva, Vol. 7. – p. 15.
4. Kornijchuk L. (2008) Ekonomichne zrostannja i stalij rozvytok [Public Economic growth and sustainable development]. Ekonomika Ukrajiny, Vol. 4. – pp. 15–17.
5. Meljnyk A. F., Dlyghopoljskij O. V. (2008) Publichnyj sektor i derzhavna polityka v demokratychnomu suspiljstvi: monoghracija [Public sector and public policy in democratic societies: monograph]. Ternopilj: Ekon. Dumka. (in Russian)
6. Mernikov Gh. I., Shevcov A. I. (2007) Ukrajina v postindustrialjnomu sviti. Realiji ta perspektyvy: monoghracija [Ukraine in the post-industrial world. Realities and prospects: monograph]. Kyiv: Nac. instytut strategh. doslidzh. (in Ukrainian)
7. Janulj I.Je, Moroz Ju.Ju., Ivanjuk O.V. [ta in.] (2012) Synerghetyka: metodologhija efektiv: monoghracija [Synergetics: methodology effects: monograph]. Zhytomyr: ZhNAEU. (in Ukrainian)
8. Khodakivskij Je.I., Jakobchuk V.P., Lytvynchuk I.L. (2014) Intelektualjna vlasnistj: ekonomiko-pravovi aspekty [Intellectual property: economic and legal aspects]. Kyiv: CUL. (in Ukrainian)
9. Khodakivskij Je. I., Boghojavlenskja Ju. V., Ghrabar T. P. (2016) Psykhologhija upravlinnja [Management psychology]. Kyiv: CUL. (in Ukrainian)
10. Khodakivskij Je.I., Ratoshnjuk T.M., Kapitula L.L., Plotnikova M.F. (2016) Formuvannja systemy rozvytku siljskikh terytorij na zasadakh pidpryjemnyctva, samoreguljuvannja ta derzhavnogho upravlinnja [Formation of system of development of rural territories on the principles of entrepreneurship, self-regulation and state control]. Podiljskij visnyk: siljske ghospodarstvo, tekhnika, ekonomika, Vol. 25, pp. 158–170.

11. Khodakivskyj Je.I. (2016) Gheshtaljtj socialjno-ekonomichnykh system [Gestalt socio-economic systems]. Zhytomyr: Vyd-vo «Ruta». (in Ukrainian)
12. Jakobchuk V. P., Khodakivskyj Je. I., Lytvynchuk I. L. (2017) Rolj publichnogho upravlinnja u formuvanni novoji modeli derzhavnogho rehuljuvannja ekonomiky [The role of public administration in the formation of a new model of state regulation of economy]. *Efektivna ekonomika [Efficient economy]*, Vol. 1. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5375> (accessed 19 January 2018).
13. Bullain, N., Toftisova, R. A (2005) Comparative Analysis of European Policies and Practices of NGO-Government Cooperation. *The International Journal of Not-for-Profit Law (IJNL)*, Vol. 7, Issue 4, September 2005.
14. Keeling D. (1972) *Management in Government*. London: Allen & Unwin.
15. Ghlosarij Prohramy rozvytku OON [Glossary United Nations development Programme]. Available at: <http://www.unpan.org/Directories/UNPublicAdministrati onGlossary/> (accessed 19 January 2018).
16. Kurmyshev Gh. V., Maslova N. V., Ghoncharenko M. S., Olijnyk T. V., Tur V.M. (2017). *Noosferna osvita: naukovo-metodologichni osnovy i vityzhnjana praktyka [Noospheric education: scientific-methodological bases and national practice]*. Zhytomyr: Ruta. (in Ukrainian)
17. Vernadsjkyj V.I. (2004) *Biosfera ta noosfera [The biosphere and the noosphere]*. Moskva: Ajrys-pres. (in Russian)
18. Mosyenko O.V. (2015) *Reflektivnyj podkhod k upravleniju personalom kak osnova samoorghanyzacyy [The reflective approach to human resource management as the basis of samoorganizatsiya]*. *Mezhdunarodnyj nauchnyj zhurnal «Proghress»*, Vol. 5–6, pp. 73–77.
19. Ghrabar I. Gh., Khodakivskyj Je. I., Voznjuk O. V., Vozna L. Ju. ta in. (2003) *Synerghetyka ekonomichnykh system [Synergetic economic systems]*. Zhytomyr: Ruta. (in Ukrainian)
20. Bogoyavlenska Yu., Plotnikova M., Khodakivsky E. (2010) *The modern social and economic policy of Ukraine: problems of providing for and enhancing of adequate living standards and quality of life. Management theory and studies for rural business and infrastructure development*, Vol. 21 (2), pp 18–26.
21. Plotnykova M.F. (2013) *Napravlenija mnoghofunkcyonalnogho rozvytyja seljskykh terrytorij [Directions of multifunctional rural development]*. *Mezhdunarodnyj nauchny zhurnal «Proghress»*, Vol. 1–2, pp. 44–48.
22. Vasyljjev M. Ji., Ghrabar I. Gh., Molodecjkja S. V., Plotnikova M. F. (2017) *Rodova sadyba: ekonomika, tekhnologhiji, komunikaciji, ekolohija [Family estate: Economics, technology, communication, ecology]*. – Zhytomyr: Ruta. (in Ukrainian)
23. Vasyljjev M. L., Plotnikova M. F. *Perspektyvy rozvytku siljsjkykh terytorij ta Konceptcija «Rodovoji sadyby»: socialjno-ekolohichnyj aspekt [Prospects for the development of rural areas and the Concept of "Family estate": the socio-ecological aspect]*. *Visnyk ZhNAEU*, Vol. 2, no. 4, part II, pp. 412–423.